

Jei mokinys turi rašymo sutrikimų

Kauno Veršvų gimnazijos logopedė Milita Akambakienė

Kalbant apie rašymo sutrikimų priežastis, negalima atskirai kalbėti tik apie rašymo sutrikimus. Du veiksniai – rašymas ir skaitymas – labai glaudžiai susiję, todėl kalbant apie rašymo problemas, labai dažnai turime omenyje ir skaitymą.

Manoma, kad viena pagrindinių sutrikimų priežasčių - tai nevisavertė galvos smegenų zonų, dalyvaujančių rašymo ir skaitymo procesuose, veikla, erdvės suvokimo sutrikimai bei vėluojantis kalbos vystymasis. Šiems vaikams būdinga, kad jų mokymosi pasiekimai yra kur kas mažesni nei jų intelektualiniai sugebėjimai. Tėvai ir mokytojai dažnai kaltina tokius mokinius tingėjimu, išsiblaškymu ar nenoru mokytis. Kaskart matydamas pilną klaidų sąsiuvinį, girdėdamas kritines pastabas, vaikas pradeda jausti nepasitikėjimą savo jėgomis ir praranda norą mokytis.

Tai ne intelekto sutrikimas. Iki XIX a. pabaigos negebėjimas išmokti skaityti ir rašyti buvos siejamas su bendru intelekto sutrikimu. Šis požiūris kasdienėje buityje gyvas ir mūsų dienomis. Nors iki šiol nėra teorijos, vienareikšmiškai apibrėžiančios skaitymo ir rašymo sutrikimus bei paaiškinančios šių sutrikimų kilmės priežastis, tačiau mokslininkai, nagrinėję šią problemą, vieningai pripažįsta, kad negebėjimas išmokti gerai skaityti ir rašyti jokių būdu negali būti tapatinamas su intelekto sutrikimu.

Vaikai gali augti palankioje socialinėje kultūrinėje aplinkoje, tačiau mokomi įprastais mokymo būdais ir metodais, orientuojantis į bendrą klasės tempą ir užduotis, negali to išmokti, o pramokę daro labai daug klaidų. Jų daromos klaidos yra stabilios, pasikartojančios, sunkiai šalinamos.

Įvairių mokslininkų duomenimis, rašomosios kalbos sutrikimai yra gana nevienodai paplitę, priklausimai nuo kiekvienos šalies kalbinės sistemos sudėtingumo: angliškai kalbančiose šalyse 20 %, Rusijoje 3-10 %, Vokietijoje 5-6 %, Čekijoje - 2 % vaikų turi skaitymo sutrikimų.

Lietuvoje apie 10-15 % pradinukų turi įvairių rašymo sutrikimų ir, manoma, apie 2-4 % vaikų - skaitymo. Kai kuriais atvejais bendromis mokytojų ir tėvų pastangomis pavyksta nugalėti mokymosi sunkumus, su kuriais susiduria vaikai pradiniam mokymosi etape. Dalis šių sutrikimų baigiantis pradinio mokymo etapui išnyksta savaime, bet rašymo sutrikimas nelaikytinas laikinu sunkumu. Apie 10 % vaikų nepajėgūs tinkamai įsisavinti rašomosios kalbos įgūdžių, jiems reikalinga specialiųjų pedagogų pagalba. Veiksmingiausia - ankstyva pagalba.

Nors iki šiol dar diskutuojama, kokie faktoriai nulemia rašymo, skaitymo sutrikimus, svarbiausia priežastis nėra žinoma. Manoma, kad viena pagrindinių rašymo ir skaitymo sutrikimų priežasčių yra paveldimumas. Šiuolaikinių neurologijos mokslų tyrimo duomenimis, daugelio atvejų

sutrikimo priežastis yra vaiko smegenų pažeidimai nėštumo (infekcinė liga, alkoholis, traumos ir kt.) bei gimimo (sunkus gimdymas) metu ir jų disfunkcijos.

Moksleiviai, kuriems pirmaisiais ir antraisiais mokymosi metais sunku rašyti, jau ikimokykliniame amžiuje pasižymi tam tikrais ypatumais. Galime pastebėti, kad kai kurie jų ilgiau negu bendraamžiai mokosi užsirišti batraiščius, užsisegti sagas, vėliau išmoksta važinėti dviračiu bei bėgioti, dažnai virsta. Jie nevikrūs (pvz., blogai gauda kamuolį), blogiau orientuojasi erdvėje, sunkiau nustato kryptį (kairė - dešinė, aukšty - žemyn), blogiau piešia bei konstruoja pagal pavyzdį, nesidomi konstrukciniais žaidimais, sunkiau sukaupia ir išlaiko dėmesį. Pirmose klasėse silpnai skaitantys ar rašantys vaikai dažniausiai dar nėra praradę mokymosi motyvacijos, yra smalsūs ir aktyvūs, jų savęs vertinimas paprastai yra teigiamas - nepripažįsta, kad jiems nesiseka, o nuolat nesėkmės patiriantys ir laiku negaunantys specialiosios pedagoginės pagalbos mokiniai netenka pasitikėjimo savo jėgomis, nesijaučia saugiai ne tik mokykloje, bet ir namie: išgyvena įtampą, nerimą, nepajėgia savarankiškai mokytis. Gali būti pažeidžiama jų savigarba, prarandama mokymosi motyvacija, gali atsirasti negatyvumas bei atsiribojimas nuo visko, kas susiję su mokykla. Pradinukai dažniausiai vengia mokyklos skūsdamiesi nuovargiu, pilvo, galvos skausmais. Vyresnėse klasėse bėgama iš pamokų, buvimas mokykloje tampa epizodiškas, dažnai stebimas nedrausmingas, konfliktiškas elgesys pamokų metu. Nekaltinkime vaiko. Jei, nepaisant kasdieninių, intensyvių, ilgalaikių pratybų, vaiko skaitymo ir rašymo įgūdžiai yra labai menki, neieškokite nei "kvailumo", nei tinginystės, nei piktavališkumo. Nesakykite vaikams, kad jie nevykėliai, tinginiai ar beviltiški. Vaikas tikrai nėra kaltas, kad jam, nepaisant įdėto triūso ir pastangų, nesiseka. Nelyginkite jo su puikiai skaitančiais ar be klaidų rašančiais bendraklasiais. Pamėginkite suvokti, kaipgi iš tikrųjų jaučiasi daug pastangų dedantis, bet minimalių rezultatų pasiekiantis vaikas - galbūt žlugęs, beviltiškas, "kitoks" nei kiti jo draugai? Nuoširdžiai jį palaikykite, pastebėkite net ir minimalią jo pažangą.

Susidūrę su problema tėvai pirmiausiai turėtų kreiptis į savo mokyklos logopedą, specialųjį pedagogą ar psichologą. Jie padės parinkti optimalius pagalbos metodus. Nuolat mokymosi sunkumus patiriantis vaikas turėtų jausti supratimą, rūpinimąsi juo, besąlygišką meilę ir palaikymą: "Nors aš darau daug klaidų, bet mano tėvai myli mane, o mokytoja supranta ir palaiko." Padėti vaikui - tai kantriai, mažais žingsneliais, vaiko tempu eiti į priekį. Kelkite tikslus, kuriuos vaikas pajėgus pasiekti. Psichologų teigimu, kiekvienas vaikas, turintis sutrikimą, yra kitoks, tačiau jų stipriosios pusės yra menas, sportas, muzika, teatras, todėl svarbu jį įtraukti į tokią popamokinę veiklą, kuri atitiktų jo interesus, kurioje jis susilauktų sėkmės, jautų pasitenkinimą bei atkurtų pažeistą savivertę.

Rekomendacijos tėvams

Kai vaikas ruošiasi į mokyklą

Kreipkitės į logopedą, jeigu vaikas:

- praleidžia garsus (knyga – kyga, ropė – opė);
- vienus garsus keičia kitais (kiškis – kiskis, devyni – tevyni);
- netaria kokio nors garso;
- taria garsą su jam nebūdingu skambėjimu – šnypštumu, minkštumu, nosinumu ir pan.;
- nesudaro sakinio iš 3-4 žodžių;
- nenustato pirmo ir paskutinio žodžio garso;
- nesugeba apibendrinti;
- nežino sąvokų „žodis“, „sakiny“ esmės;
- mikčioja.

Logopedas

- Tiria vaikų kalbos, kalbėjimo bei komunikacijos sutrikimų pobūdį ir priežastis.
- Dirba su mokiniais, turinčiais kalbos ir komunikacijos sutrikimų bei specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniais, veda individualius ir grupinius užsiėmimus.
- Įvertina ir numato palankiausias sutrikusios kalbos plėtotės korekcijos priemones ir būdus.
- Konsultuoja pedagogus, tėvus (globėjus).